

tis, dicens multos ex illis qui erant per sententiam definitivam damnati in inferno eductos ab ipso fuisse per apostolos et viros sanctos, revocando animas eorum ad corpora, ut ibi poenitentiam agerent et salvarentur.

(39. Melchior Canus autem libro 11, de locis Theolog., c. 2, absolute improbat historiam de Trajano imperatore, ut confictam. Dominicus a Soto in 4, distinct. 45, quæst. 2, art. 2, et alii plures, ut incredibilem tenent hanc Trajani historiam, in quorum sententiam se magis propendere fatetur eruditissimus Bellarminus tom. II, de Controversiis lib. II, cap. 8, de Purgatorio, variis rationibus probans librum illum referentem hanc Trajani historiam non esse Damasceni.

(40. At dato etiam quod historia Trajani et aliarum referentis alios gentiles et peccatores fuisse per apostolos et alios sanctos de Inferno eductos, essent veræ, adhuc dicendum esset nec Trajanum nec alios gentiles et peccatores fuisse damnatos absolute et per sententiam definitivam ad infernum; sed, cum mererentur poenas æternas, fuisse suspensionem eorum absolutam, definitivam, æternalem sententiam, propter prævisas sancti Gregorii et respectivè aliorum sanctorum preces; et interim per sententiam interlocutoriam fuisse punilos in inferno secundum præsentia eorum demerita. Nec immediate ex inferno ad cælum transiisse, sed prius fuisse suscitatos, et tunc gentiles baptizatos, et peccatores confessos, poenitentiam in hac vita egisse, et sic salvatos fuisse. Ita communis sententia, et solutio S. Thomæ, Durandi, Richardi, et aliorum in 4, dist. 45, art. 2; et sequitur Bellarm. loc. cit., cap. 8, vers. *Respondeo*, et vers. *At quid respondebit*; et alii.

APPENDIX,

SIVE NOVUS DE INFERNO ARTICULUS.

Infernus Græce ᾗδης, hebraice *scheol*, subterraneum terræ locum, sive infra terram positum designat. Negari non potest quin hac voce designatum quandoque fuerit in Scriptura sepulcrum. Doctissimus Calmet, Patres ac nonnullos interpretes secutus, Geneseos xxxvii, v. 35, Jacobum inferni nomine sepulcrum designasse opinatur per hæc verba: *descendam lugens in infernum*, scilicet dolore confectus, ingemiscens, ad sepulcrum properabo: eademque ratione exponit locum Num. xvi, v. 30, expressum, quo Core, Dathan et Abiron terræ hiatu viventes sepulti, in infernum absorpti dicuntur: atque hoc sensu vita functi hominis corpus in infernum, sive subterram positum dicitur. Nos vero inferni nomine locum tantum designamus in quem animæ a corpore separatæ deveniant. Inter omnes convenit infernum locum tormentorum exprimere in quem damnatorum animæ delrudantur: hoc enim sensu sumitur Isaia xiv, 9; Ezechielis xxxi, 15; Job xxvi, 5; Lucæ xvi, 23, atque alibi passim, tum in

Scripturis, tum apud sanctos Patres. Significat etiam locum quemlibet animarum, quæ nondum in cælo empyreo æterna beatitudine perfuuntur; qua in acceptione sumitur psal. xxix, 4; Act. II, v. 27, et alibi passim apud ecclesiasticos scriptores, ubi descensus animæ Christi ad inferos, vel locus ille indicatur in quo animæ sanctorum Christi adventum oppetentes detinebantur.

Fuerunt male feriatii homines qui opinati sunt Judæos olim poenas tantum et præmia temporalia agnovisse pro justorum pravorumque hominum merito: et inter hos alii a Græcis, alii vero ab Ægyptiis et Persis mutuasse Judæos putant inferni et paradisi dogmata. Sed quis hæc delirantium somnia non irrideat? Nam longe ante Hesiodum et Homerum, Græcorum antiquissimos, Isaias, Jeremias, Salomon, Psalmista, Job, atque Moyses scripserunt, ut est omnibus eruditus exploratum. At apud hos omnes mentio occurrit inferni, loci nempe suppliciorum quibus improbi in alia vita cruciantur. Videatur hæc de re August. Calmet supplem. ad Diction. Bibl. verbo *Inferus*, ubi textus omnes recensentur quibus in libris Veteris Testamenti alterius vitæ suppliciorum sive inferni mentio aliqua occurrit; ex quibus perspicuum fit apud Judæos viguisse semper dogma de præmiis supplicisque vitæ futuræ; atque hujusmodi persuasionem non ex Ægyptiis et Persis, sed ab antiquis patriarchis accepisse, a quibus et vitam et religionem habuerunt. Nec putes hanc de alterius vitæ supplicii doctrinam per solam traditionem, qua facta Adamo primum, deinde aliis quoque patriarchis revelatio propagata in Hebræa gente fuit, ad Mosem usque pervenisse. Nam ipsum quoque rationis lumen, dum demonstrat universum, et creaturas rationales Supremi Numinis providentiam regere et gubernare, ostendit etiam superesse in alia vita bonis præmia, improbis vero hominibus supplicia. Gulielmus Parisiensis, part. I de Universo, cap. 55, satis aptam congruentiam affert rationis lumini consentaneam, quæ admittendum esse suadet determinatum suppliciorum locum: «Cum universum, inquit, veluti domus quædam sit Creatoris, qui est Dominus omnium sæculorum, et Rex, ac Rector universi, necesse est ut domus ejus completa sit totalitate partium suarum, et opportuna sufficientia congruentium officiorum. Tu vero non dubitas quoniam necessarius sit carcer in omni regali palatio atque habitatione, præsertim ubi tanta multitudo latronum et justitiorum. Amplius: nulla est civitas ordinata cui bonus rex præsideat et bono magistratu regatur, quæ non habeat locum exercendæ justitiæ. Cum igitur certum sit et omnium philosophorum consensione firmatum, universum seu mundum civitatem esse Dei altissimi, in qua cives sunt homines et angeli, hoc est omnes, et universæ substantiæ spirituales... necesse est hanc civitatem quæ Deo altissimo rectore regitur, locum habere universalem, communem, et appropriatum exercendæ divinæ justitiæ.»

Atque hinc facile patet communem omnium cujuscunque ætatis populorum persuasionem de futuro miserrimo impiorum statu post hanc mortalem vitam, deque quodam suppliciorum loco in quo impii sunt cruciandi, a traditione originem trahere, a primis parentibus ad omnes homines traducta, quæ deinceps semper conservata fuit interiori quadam naturæ vi, quæ per rectam rationem suggerit, superesse in alia vita impiis hominibus supplicia ac paratum statum esse a Supremo mundi Rectore suppliciorum locum. De consensu omnium gentium cujuscunque ætatis circa dogma de supplicii ab impiis in alia vita subeundis, plures hæc ætate nostra scripserunt auctores; sed unum legere sat erit Joannem Vincentium Patuzzi ord. Præd., qui lib. De Futuro impiorum Statu hujusmodi argumentum luculenter pertractat.

Non defuerunt tamen impii atque hæretici homines qui vel omnino alterius vitæ supplicia de medio sustulerint, vel circa ea turpissime erraverint. Athei omnes ac materialistæ cum Dei providentia, et animi immortalitate, infernum dari negant. Ex hæreticis Seleuciani et Hermiani circa finem quarti sæculi, mundum istum infernum esse asserebant, et nullum aliud superesse. De iis locutus est Augustinus lib. XII de Genesi ad litteram, cap. 32, dum dixit: *Inferos in hac vita explicari, nec esse post mortem*. In eadem deinceps hæresi fuit Almaricus, qui posuit unumquemque habere in se, vel paradisum, si habeat conscientiam Dei; vel infernum, si habeat conscientiam peccati lethalis; atque etiam Hermannus Rissuich Batavus, qui nullum post hanc vitam esse infernum asseruit. Horum vero impietatem atque errores refellunt luculentissima argumenta ex Dei providentia deducta, sacrarum litterarum auctoritas, atque omnium cujuscunque ætatis gentium consensus. Videatur supra citatus Patuzzi.

Inter omnes catholicos convenit inferni nomine sicut et empyrei determinatum quemdam locum designari, atque unanimi consensu oppositam huic sententiam detestantur, quam lutherani commenti sunt ex eorum secta quos Ubiquistas aut Ubiquetarios nominant. Præter istos, juxta Bellarminum, Fevardentium, Gretserum, et ipsum Bezam Calvinianum, damnatorum locum sive infernum, ubique esse, sive diffusum per universum mundum, non uni, vel alteri, imo neque pluribus locis coarctatum. Quod si revera docuerunt, jam horum sententia exhibenda potius quam refutanda est. Si enim ubique est infernus, necessario sequitur, nedum damnatos, sed et beatos cum Christo regnantes; non modo cacodæmones, sed etiam bonos angelos cunctosque homines in terra debentes, in inferno esse: quod nemo non rideat. At quis sibi persuadeat tam monstruosam opinionem cuiquam in mentem venire potuisse? Malim igitur ego ita ipsorum mentem exponere, ut infernum ubique esse asseruerint, sive diffusum per universum mundum, non quasi locus

omnis damnatorum locus sit; sed quod nullum Deus puniendis improbis locum certum destinavit: verum, arbitrato suo, modo hunc, modo illum ad hujusmodi officium deligat. Quam sententiam etiam aliqui alii præter ubiquetarios amplexati sunt. Hæc tamen opinio, sic etiam temperata, falsa est, et aliena a fide cathol. Ecclesiæ, quæ docet, semperque docuit, unum esse certum locum a Deo ad punitionem reproborum sive dæmonum sive hominum deputatum. Niliter Ecclesiæ fides clarissimis sacrarum litterarum documentis, et perpetua sanctorum Patrum et fidelium traditione. Constat hæc in primis ex historia sive parabola de Lazaro et divite epulone. Nam Dives, dum in inferno inter horribiles flammæ cruciaretur, elevasse dicitur oculos suos, ut videret Abrahamum, tanquam ex loco profundiore in altiore respiciens. Abrahamus vero ipsum alloquens, præter alia, reposuit: *in his omnibus inter nos et vos chaos magnum firmatum est, ut qui hinc volunt transire ad vos non possint, neque inde huc transire*. Ac deinde Dives idem orans inducitur pro fratribus suis, *ne et ipsi, inquit, veniant in hunc locum tormentorum*. Cæcus sit oportet qui non videat in hoc textu, extento veluti digito commonstrari locum certum et peculiarem, illumque damnatis omnibus communem. Nam, et a sinu Abraham aperte distinguitur: et inter utrumque *magnum chaos* interjectum esse perhibetur, et *tormentorum locus* distincte nominatur, et nedum pro infelici divite, sed pro fratribus cæterisque omnibus qui ipsius vestigia secuti fuerint, deputatum. Id quoque constat tam ex eo quod corporeo igne impii sint cruciandi ut a Lucio quoque nostro demonstratum est: tum etiam ex eo quod peculiariibus nominibus locus hujusmodi in Scripturis designatur, quæ determinatum locum indicant; nam Lucæ VIII, v. 13, et Apocalypseo xx, locus damnatorum vocatur Abyssus; Psal. xxix, vers. 3, et Isaia xiv, vers. 15, vocatur Lacus; atque alibi passim dicitur *Stagnum ignis*, *Gehenna*, etc. Quæ quidem nomina determinatum locum expriment. Iis accedit Patrum omnium omniumque theologorum, qui Patribus successere, consensus; quo fit ut manifesta Scripturæ oracula perpetua, atque constanti Ecclesiæ traditione ad certum quemdam indicandum suppliciorum locum ex hoc etiam capite determinentur. Dubitari ergo non potest quin, ut sanctis hominibus cælum empyreum ita impiis certis suppliciorum locus præparatus sit qui inferni nomine designetur.

Etsi certo constat determinatum esse locum suppliciorum in quo improbi poenas alterius vitæ subire debeant tamen nil certi Ecclesiæ judicio constitutum est circa universi situm in quo constitutus sit. Quamobrem Angelicus Doctor opusculo 10, art. 31, quærens an locus inferni sit in centro, vel circa centrum terræ, respondet: «Ad hoc dicendum videtur quod locus inferni sit infra terram; unde Augustinus in lib. *Retract.* dicit: *De inferis magis dicere debuissim quod*

sub terris sint, quam rationem reddere cur sub terris esse dicantur. Ubi tamen sit infernus, an circa centrum terræ, vel circa superficiem, nihil arbitror ad doctrinam fidei pertinere, et superfluum est de talibus sollicitari asserendo vel improbando. Id ex eo quoque patet quod variæ circa hujusmodi locum circumferantur opiniones. Quidam enim hujusmodi carcerem extra hunc mundum situm existimant, iis moti Evangelii verbis: *Ejicite in tenebras exteriores, ibi erit fletus et stridor dentium.* Hinc Chrysostomus hom. 31, in epist. ad Rom. de gehenna disserens, ait: «Sed quoniam in loco erit? Extra mundum hunc totum, ut ego puto. Quemadmodum enim regum carceres et metalla procul posita sunt, ita extra mundum hunc erit gehenna.» Ille ergo qui cum Chrysostomo sentiebant infernum locum cælo empyreo oppositum constituerunt, etiam inferiorem ad empyreum ipsum comparatum, quamobrem infernus diceretur; sed extra terrarum orbem positum incognito loco. Alii putant in quadam telluris superficie situm esse infernum: fingunt enim regionem quamdam circa polum arcticum instar magnæ insulæ intemperatissimam, molestissimam, horribilissimam, et deformissimam, quæ infernus dicatur, sive locus exerceandis impiis destinatus. Alii opinati sunt impiorum carcerem in hoc aere caliginoso situm esse, quibus adherere videtur Gregorius Nyssenus in disputat. de Anima et Resurrectione. Hæc autem opinio ex expositione hujus Paulini textus originem duxit: *Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae, in caelestibus,* ad Ephes. vi, vers. 12. Atque ii omnes quos nominavimus inferni nomine non locum sub terra positum, sed infra cælum empyreum constitutum appellaverunt. Communis vero hæc ætate nostra opinio est carcerem inferni in terræ visceribus, sive in ipsius centro situm esse; quæ enim prope terræ superficiem situm asserit opinio universim rejicitur. Moverent theologi ad hanc amplectendam opinionem, tum quod hæc aptius exponat inferni vocabulum, ac Scripturis reliquis conformior videatur; tum quod pluribus Patribus probata sit; tum demum quia telluris centrum cælo empyreo opponitur. Nova prorsus contra omnium sæculorum ac Gentium fidem excogitata opinio fuit de sede inferni paucis ab hinc annis a quodam Anglo scriptore, qui infernum in sole collocandum duxit, ea fortasse de causa quod perpetuus ibi sit ignis, et quod sol, juxta hujus auctoris opinionem, universi sit centrum. Opinio hæc vel ipsa novitate refellitur; eamque confutandam suscepit clarissimus Patuzzi superius a nobis laudatus, sed nondum egregium opus hæc de re ab ipso præparatum publicam lucem aspexit.

Venio nunc ad quatuor illa inferorum loca expendenda, quæ Lucius noster num. 1, designat. Constituit ipse infra tellurem,

limbum, sive locum SS. Patrum Veteris Testamenti; limbum, sive locum parvulorum in peccato originali decedentium; purgatorium; et locum damnatorum, sive infernum. Loca autem hujusmodi ita distinguit, ut designaret varios carceres pro varietate pœnarum quas homines in futura vita subire debeant. At hæc distinctio locorum, etsi multorum theologorum suffragio comprobata est, tamen non adeo facile admitenda videtur; cum a scholasticis excogitata fuerit quin in Scripturis et apud antiquos Patres, vel leve fundamentum habuerit, tot astruendi veluti omnino distinctas inferorum sedes. Ad Scripturas enim quod attinet, satis constat inferorum nomine locum designare in quo animæ degant, quæ nondum in regno cælorum cœlesti beatitudine perfruantur; sed quatuor illos carceres nullibi indicant. Nec unum reperire est ex antiquis Patribus qui de hac distinctione locorum meminerit. Quamobrem non ea confidentia exponenda videtur, ac lectoribus proponenda distinctio illa de quatuor Inferorum partibus, qua Lucius noster eam ex auctore Theatri vitæ humanæ descripsit, et inculcavit. Sed rem clarius exponemus expendendo singulas inferorum partes.

Incipiam a limbo SS. Patrum Veteris Testamenti. Locus, in quo animæ SS. patriarcharum ante Christi adventum versarentur, in illa parabola indicatur Evangelii in qua anima divitis in inferno, anima vero Lazari in sinu Abrahamæ posita describitur Lucæ xxvi, v. 22 et 23. Evangelium vero magnum chaos interpositum innuit, locum inter suppliciorum divitis et Abrahami sinum, in quem per manus angelorum delatas animas fuisse narrat. At Abrahami sinum in visceribus terræ positum non asserit. Accedit etiam Patres plerosque SS. patriarcharum animas in deliciis positas asseruisse, quod vel ex indicata parabola eruitur. Imo S. Augustinus pluries asserere visus est etiam superna beatitudine animas illas fuisse donatas. At locus deliciarum in quem animæ per manus angelorum deferrentur, componi non potest cum carcere in terræ visceribus posito. Non nego, inferorum nomine fuisse quandoque etiam Abrahamæ sinum designatum; sed repone posse, tunc nimis late fuisse inferorum vocem usurpatam, pro omni scilicet loco, in quo defunctorum animæ versarentur nondum ad cœlestem patriam delatæ. Imo Augustinus contendit nunquam inferni vocem in Scriptura accipi in bonam partem. En Augustini verba: «Quamquam illud me nondum invenisse confiteor inferos appellatos ubi justorum animæ acquiescunt.» De Genesi ad lit. lib. xii, cap. 53. «Proinde, ut dixi, nondum inveni, et adhuc quæro, nec mihi occurrit, inferos alicubi in bono posuisse Scripturam duntaxat canonicam.» Ibid.: «Non facile alicubi Scripturarum inferorum nomen positum invenitur in bono.» Epist. 57. Præsertim quia nec ipsos quidem inferos usquam Scripturarum locis in bono appellatos potui reperire. Quod si nunquam in divinis auctoritatibus legitur, non utique sinus ille

Abrahamæ, id est, secretæ cujusdam quietis habitatio, aliqua pars inferorum fuisse credenda est. Quamquam in his ipsis tanti magistri verbis, ubi ait, dixisse Abraham: *Inter vos, et nos chaos magnum firmatum est,* satis, ut opinor, appareat, non esse quamdam partem, et quasi membrum inferorum tantæ illius felicitatis sinum.» Epist. 99. Fatemur tamen Augustinum lib. xx, de Civit. Dei, cap. 43, asserere non absurde credi, animas SS. patriarcharum apud inferos fuisse, locis tamen a suppliciis impiorum remotissimis, donec eos inde Sanguis Christi ad ea loca descensus erueret. At superius expositam opinionem probare ipse videtur: quo fit ut, attenda Patrum auctoritate, incertum sit num Abrahamæ sinus in terræ visceribus fuerit. Ut vero clarius appareat certo constitui non posse in terræ visceribus conclave illud in quo animæ SS. patriarcharum versarentur, hujus opinionis originem et historiam paucis recensebimus. Veterum Græcorum opinio fuit omnes mortuorum animas ad cendyn sive infernum mittendas fore. Infernum vero in duas distinguebant cellulas, alteram bonorum et virtuosorum, alteram malorum atque improborum; quam primam Latini poetæ appellaverunt Elysium, alteram vero Tartara. Ab antiquis Græcis ad Judæos paulo ante Salvatoris nostri tempora propagata hæc eadem opinio fuit, præsertim apud Phariseos, ut videre est apud Josephum Hebræum lib. xviii, c. 2 Antiquitatum Judaicæ. Patres nonnulli putantes vocem *Adis* eandem retinere in Scripturis ac apud auctores Græcos habebat significationem, doctrinam illam de duplici apud inferos loco susceperunt, ac veluti hypothesim adhibere in propriis exponendis de futuro animarum statu opinionibus. Justinus martyr, Irenæus, Tertullianus, alique antiqui Patres, qui sanctorum beatitudinem ad finem usque mundi differendam opinabantur, hanc de duplici apud Inferos loco usurpavere hypothesim, ut sedem designarent animarum Sanctorum cum corporum resurrectione cœlestem beatitudinem expectantium. S. Hieronymus, alique Patres, qui Christi animam ad inferos descendisse crediderunt, ut, disrupto antiquo carcere, animas SS. Patriarcharum in cœlestem patriam perduceret, eandem hypothesim secuti, sinum Abrahamæ in inferis constituerunt, ac hoc deinceps imitati sunt scholastici, limbum SS. Patrum in inferis adstruentes. Sed Ecclesiæ judicio nil certi definitum habemus, atque intacta fide Abrahamæ sinus alibi quoque stabiliri potest extra cælum empyreum; qui tamen locus ea ratione inferorum nomine designari potuit qua locum indicaret illis excipiendis defunctorum animabus destinatum quæ expectarent retributionem atque æternam beatitudinem. Animadvertendum quoque est antiquis Ecclesiæ Patribus, quorum plerique Antipodas dari negaverunt, longe diversam fuisse telluris nostræ notionem ab ea quam in præsentia habemus. Non enim sphericæ figuræ ac planetarum instar in aere suspensam tellurem existimaverunt, sed altissimis, immensis ferme

radicibus in universi centro immobilem stabilitam credidere; qua de causa facilius ipsis fuit varias illas sedes in ejusdem visceribus imaginari, atque ante dictam hypothesim sine ullo examine amplecti. Quod sane non adeo facile fecissent, si terra, ejusque figura ita ipsis perspecta fuisset, quemadmodum cognita nobis est. Accedit etiam, ex descensu animæ Christi ad inferos generalem inferni non posse Patrum consensionem in adstruendo Abrahamæ sinu in terræ visceribus. Alii enim descendisse ad inferos Christi animam putarunt, *ut legem mortuorum servaret;* ita Irenæus, Tertullianus, Hilarius, Gelasius; *ne nos inferos adiremus,* ut colligere est ex Tertulliano lib. de anima, cap. 51, et ex Augustino in Psal. lxxxv: alii, *ut iis qui in inferno erant prædicaret,* ut Herma, Origenes, etc.; alii præterea, *ut suum, devicta morte ac debellato Satana, triumphum omnibus manifestaret;* alii denique alios designavere hujusmodi descensus fines; atque omnes fere conveniunt Christi animam post ipsius mortem præsentia sua omnibus sese exhibuisse animabus, in quocunque illæ loco degerent, iis nempe quæ in sinu Abrahamæ erant, ut eas gloriæ suæ participes efficeret, reliquis vero alios ob fines. Ex quibus facile intelligere quisque poterit ne quidem ex hoc capite erui quidpiam certi posse de situ in quo Abrahami sinus constitutus esset.

Venio nunc ad limbum puerorum, quem Lucius noster cum communi scholasticorum opinione alteram inferni partem constituit a purgatorio, et loco damnatorum omnino diversam. Distincti hujusce subterranei carceris a loco damnatorum nullum vestigium adest in Scripturis, nec mentio ulla apud Patres occurrit; sed scholastici a XII sæculo, nulla prævia revelatione ducti, illum confinere, ut locum infra tellurem designarent iis præparatum qui solam damni pœnam sustinere debeant. Novitas ipsa suspectam hanc opinionem facit. At argumenta suppetunt quæ, meo judicio, etiam falsam luculenter ostendunt. Sat esset ad id probandum unum Florentinum concilium, ad quod auctor noster provocavit. Nam loco ab ipso laudato concilii Patres definiere, «cum peccato mortali, aut cum solo originali decedentes, mox in infernum descendere, dispari tamen pœna puniendos.» Hic vero inferni vocabulum damnatorum qui sub potestate dæmonis sunt, locum indicat. Ubi ergo est ex Florentinorum Patrum sententia limbus puerorum? Rursus parvuli sine baptismo decedentes adamitica culpa infecti sunt; ideoque cum Adamo incurrerunt «cum morte captivitatem sub ejus potestate qui mortis deinde habuit imperium, hoc est diaboli,» ut definitum est a concilio Tridentino sess. 5, de peccato originali. Hac de causa Ecclesia in collatione baptismi exorcismos adhibere solet, ut hujusmodi cæremonia declaret parvulos eripi per baptismum a potestate dæmonum, et ad Christum transferri, ut aiebat Augustinus l. iii operis imperfecti contra Julianum: ubi ita concludit cap. 20. «Si non eruitur parvulus (per ba-

ptismum) de potestate tenebrarum, et illic remanet, quid miraris in igne æterno cum diabolo futurum?» Et lib. I de pecc. merit. et remiss., cap. 34, fingens parvulum a se baptizari inquit: «Quid in parvulo agit exorcismus meus, si in familia diaboli non teneatur?» In eadem fuere sententia plures summi Pontifices, scilicet S. Coelestinus in epist. ad episcopos Galliæ cap. 12; Zosimus epist. 157, apud S. Augustinum, et S. Gregorius Magnus lib. XXVI Moralium, cap. 20, ac Patres concilii Carthaginensis anno 418 celebrati, qui parvulos nondum baptizatos *participes fore diaboli* definierunt. Et concilium denique 15 episcoporum in Sardiniam a Thrasamundo rege Vandalorum Ariano relegatorum, qui rogati a Petro diacono nonnullisque monachis Romæ commorantibus, ut brevem veluti fidei professionem adversus errores illius temporis ad eos mitterent, in lib. inscripto de Incarnat. et gratia, de peccato originali, cap. 27, hæc scripserunt: «Firmissime tene, et nullatenus dubites, non solum homines jam ratione utentes, verum etiam parvulos qui sive in uteris matrum, sive cum de matribus nati, sine sacramento sancti baptismatis, quod datur in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, de hoc sæculo transeunt, ignis æterni sempiterno supplicio puniendos; quia etsi propriæ actionis peccatum nullum habuerunt, originalis tamen adeo damnationem carnali conceptione et nativitate traxerunt.» Habes ergo explicatam per Ecclesiæ definitionem doctrinam, quæ tradit parvulos non baptizatos sub dæmonis potestate esse, ac tandiu in dæmonis familia manere, quoadusque per baptismum ex ipsius imperio eripiantur. At qui sub dæmonis potestate sunt constituti, atque ad ipsius familiam pertinent, in carcere cui dæmon præsit manere debent, ut consideranti patet. Et cum aliunde Patrum quos antea citavimus auctoritates adsint, quæ perspicue docent parvulos istos *in loco suppliciorum æternorum, cruciatuum, tormentorum, gehennæ, et ignis æterni, futuros esse*, manifestum est de medio tollendum esse limbum puerorum. Patribus quos citavimus addimus S. Prosperum carmine de Ingratis, S. Avitum Viennensem in Gallia episcopum, qui in carm. ad Fuscinam Sororem, *gehennæ* destinatum ait parvulum per baptismum non regeneratum; S. Prudentium episcopum Tricassinum, qui ejusdem *gehennæ* meminit; S. Isidorum l. II, dissert. Spirit. num. 26, qui hos in *æterno igne* futuros asserit; S. Gregorium Magnum, qui lib. IX Moralium, c. 12, ad tormenta perventuros scribit, et S. Anselmum, qui lib. de Concept. Virg., et peccato originali cap. 12, in inferno futuros parvulos non baptizatos asserit. Quæ quidem sententiæ satis perspicue ostendunt ante XII sæculum, non solum incognitum, sed universim quoque improbatum fuisse hunc puerorum limbum. Dicit vero Ferraris solam pœnam damni hujusmodi parvulis deberi, ideoque locum iis designandum fore in quo hanc tantum pœnam luant. At Norisius et omnes fere Augustiniani theologii, Floren-

tius Corius, et Poncius e Franciscanis, doctissimus Petavius ex Jesuitis, ac alii bene multi illustres theologii, tum ex supra adductis Patrum sententiis, tum etiam ex eo quod in Scriptura homines peccato originali infecti vasa *iræ et vindictæ* nominentur; et quod in extremo judicii die ad sinistram judicis futuri sint, ideoque mittendi in *ignem æternum*, argumentati sunt hujusmodi parvulos pœnam quoque sensus subituros esse. Sed hac missa controversia, de qua alibi fortasse disseremus, ad præsens quod attinet, certum, exploratumque videtur, qui sub potestate sunt dæmonis ac de ipsius familia in illa futuros esse inferni regione cui rector tenebrarum præest; ubi, sicut pro varietate peccatorum dispare improbi homines sustinent pœnas, ita parvuli ac de ipsius familia in illa futuros esse inferni regione cui rector tenebrarum præest; ubi, sicut pro varietate peccatorum dispare improbi homines sustinent pœnas, ita parvuli ac de ipsius familia originali debitas, quæcunque hæc futuræ sint.

Ad purgatorium quod attinet, orthodoxa fides docet animas sine originali et mortali peccato decedentes, in futura vita purgatorio igne tandiu esse quoadusque a peccatorum reliquiis expurgatæ fuerint ac perfecte satisfecerint. Sed num purgatorii locus sit ab inferno omnino separatus, nihil decernit. Patres vero ignem purgatorium ab igne inferni neutiquam distinguunt; ac theologii, Patrum auctoritate ducti, generatim asserunt *eodem igne quo cruciantur damnati electos purgari*. Ex quo apparet non adeo diversum esse locum, ut asserere visus est Lucius. At de iis satis.

Nunc de igne inferni paucis disserendum est. Etsi nullum Ecclesiæ decretum adest quod *definitivum* vocant de vero ac reali inferni igne, tamen universæ Ecclesiæ consensus satis superque ostendit quid sit cuique tenendum. Hinc ab omnibus theologis statim rejecta et explosa fuit Ambrosii Catharini sententia, qui ignis vocabulum allegorice intellexit, ac designari ea voce voluit in Scriptura summam aliquam pœnam, aut cruciatum omnes a reprobis perferendos. Quam quidem sententiam alii *hæreticam*, alii *hæresi proximam*, universim autem saltem *erroneam*, ac admodum *temerariam* appellunt. Ex heterodoxis qui infernum ignem tropice explicandum esse censuerunt, primo loco recensetur Origenes, qui, teste S. Hieronymo in epistola ad Avitum, in sola conscientia peccatorum inferorum supplicia posuit. Non defuere tamen qui Origenem ab hujusmodi errore vindicare conati sint, præsertim S. Pamphilus martyr in apologia pro eodem scripta, in qua loca nonnulla ex Origene deprompta affert quæ indicare videntur externam quoque intolerabilem damnatorum pœnam. Sed quidquid sit de Origene, illud pro comperto est sequi ævo plures Origenis discipulos ansam arripuisse ex iis quæ ille in *Periarchon* scripserat, promovendi sententiam de igne metapharico. Hanc eandem sententiam docuit deinde Calvinus, ac postea Calvinii discipuli Theodorus Beza, Lambertus Danæus, Junius, Filenus, et Reinoldus. At nemo confidentius hanc sententiam proposuit quam nuperus theologus Berolinensis, quem laudat ac

sequitur Franciscus Roches, pastor Genevensis epist. 27. Is enim postquam asseruit verum ac proprie dictum non esse ignem in sacris litteris ad puniendos impios denuntiatum, subjicit, «jam diu consensisse homines aut theologos Scripturæ verba de hoc igne prolata in sensu metaphorico accipienda esse, adeo ut ignis ille ferme extinctus fuerit.» Sed quis hæretici hominis impudentiam non videat? Ignis semper meminit Scriptura, ut omnes fatentur. Ignem hunc materiale esse, non solum Christiani omnes, sed etiam Judæi et Mahometani docuere semper et docent; qui vero metaphorice hunc interpretari voluere, statim ac singularem hanc explicaverunt opinionem, fuere ab universo Ecclesiæ cœtu reprehensi atque damnati. Constat id ex Origenianis antiquis Ecclesiæ sæculis hanc ob causam universim improbatum; constat ex Calvino ejusque discipulis, quos vel ipsi novatores hanc ob rem irriserunt et confutarunt; constat denique ex censuris Ambrosii Catharini opinioni a theologis adjectis. Qui omnia argumentorum genera ad rem hanc pertinentia videre cupiat, legat lib. II Vincentii Patuzzi de Futuro impiorum Statu, qui, cap. 10, Patrum auctoritates quæ contra apponi solent erudite exponit, ac sequentibus capitibus omnia adversariorum sophismata luculenter dissolvit et explicat.

Hic tamen neutiquam prætermittenda duximus argumenta ab humana ratione petita, quæ ab adversariis opponuntur, cum aptissimis quas Patuzzi affert responsionibus. Ad quatuor itaque capita hæc revocantur. Primo, inquit, explicari non potest cujus naturæ sit ignis ille qui damnatos torquere asseritur, aut in qua materia subsistat. Secundo, quo pacto corporeus ignis in animas agat ac substantias immateriales? Tertio, si in corpora operatur eaque comburit, cur ipsa non dissolvat ac consumat? Quarto demum, quomodo non omnes reprobos æqualiter cruciet, cum æqualiter omnes afficiat ac naturaliter operetur? Hæc illi quidem ingenti verborum strepitu opponunt ac exaggerant. Sed pessimæ causæ argumentum est decertare armis ab imbecilli ratione humana depromptis adversus dogmata quæ solidissimis Sacrarum Litterarum divinæque traditionis fundamentis nituntur. Quid enim? Tametsi explicare minime possem peculiaris illius ignis naturam aut actionem in immateriales substantias, aut alias difficultates solvere quæ ex eodem sobolescent, nunquid ideo negandus foret hujusmodi ignis nulla divinæ auctoritatis, clare distincteque loquentis, habita ratione? aut ad tropos et figuras confugiendum, cum litteralis sensus lucidissime se prodit, nec citra summam violentiam ad metaphoricum detorqueri valet? Si ita res est, nulla jam erit ex catholice fidei veritatibus quæ pari jure negari non possit aut ad figuratum sensum referri. Nulla siquidem est quæ difficultatibus plurimis, iisque non raro gravissimis, non obvolvatur. Quæ tamen a me dicta esse nemo putet, ac si nullus ad propositas diffi-

cultates solvendas mihi pateret aditus, cum eadem prorsus sint quas tum sancti Patres, tum theologii, et Scripturarum interpretes sibi pluries objecerunt ac diluerunt. Ex quibus hic aliqua cursim delibo.

Ad illud itaque quod primo loco objectum est, dico gehennalem ignem ejusdem esse naturæ cum nostro vulgari, solumque quibusdam proprietatibus aut qualitibus differre. Nimirum, ut ex sacris litteris et Ecclesiæ Patribus liquido constat, quod non indigeat fomentis ut conservetur, quod inextinguibilis sit, quod non luceat, luce saltem clara et perspicua; quod non corpora tantum, sed spiritus etiam corporis expertes affligat, quæ omnia diversitatem naturæ non arguunt nec exigunt. Quod si de ejusdem materia scisciteris, respondeo eam certo definiri haudquaquam posse: neque tamen exinde quidpiam contra ejus exstantiam elici valet, cum Deus ex quacunque quæ sibi magis placuerit materia foruacem illam accendere potuerit, atque accensam perpetuo conservare. Quidam tamen non improbabiler censent materiam illius ignis, saltem præcipuam, esse sulphuream; idque colligunt ex nonnullis Apocalypseos locis. Nam c. XIX legitur: *Vivi missi sunt hi duo viri in stagnum ignis ardentis sulphure*; et c. XX: *Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis et sulphuris*; et rursus c. XXI, de impiis omnibus dicitur: *Pars illorum erit in stagno ardenti igne et sulphure*. In iis quippe locis de futura vitæ supplicii sermonem fieri certum est. Cum igitur diserte asseratur ignem illum ardere sulphure, jure colligi posse videtur materiam ejusdem, saltem præcipuam, esse sulphuream. Sed de hoc satis, non enim tanti est hæc objectio ut fusorem responsionem mereatur.

Ad illud quoque quod secundo loco objectum est haud difficile est respondere. Paucis rem totam dirimi posse mihi videtur, si dixerimus gehennæ ignem torquere spiritus modo quodam *inenarrabili*, ut inquit Lactantius, sed plane haud absimili modo quo vulgaris ignis agit in animam spiritualem dum corpori conjuncta est. Scimus enim certissime immaterialem animam uniri corpori, vitam ipsi communicare, supplicii corpori inflictis affici, etc., licet modum quo hæc contingant plane ignoremus. Igitur modus etiam quo animæ a corpore sejunctæ vel spiritus incorporei igne inferni corporeo afficiantur, poterit esse ineffabilis ac nobis impervius, quin tamen illud merito inficiari possimus. Hinc Joannes Clericus, sub nomine Petri Alethini, licet de veritate ignis materialis dubitanter loquatur, fatetur tamen hocce argumento neminem ad illum abnuendum induci debere, eodem ductus exemplo animæ nostræ in hoc corpore existentis. Sic enim scribit in notis ad cap. 6. lib. III, P. Petavii de Angelis: «Non negaverim ignem fore corporeum, eo quod spiritus illo sint torquendi. Hoc enim intellectu difficilius non est, quamvis aliter sentiat Petavius, quam intelligere qui motus corporis nostri mentem nostram incorpoream,